

І. Р. СМОЛЬСЬКИЙ*

**ДОКУМЕНТАЛЬНО-КНИЖКОВА ВИСТАВКА
ДО 145-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИТРОПОЛИТА
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

2 листопада 2010 р. у приміщенні Центрального державного історичного архіву України, м. Львів відкрилася виставка, присвячена 145-річчю від дня народження митрополита Андрея Шептицького. На відкритті виставки були присутні начальник Головного управління внутрішньої політики, національностей та релігії обласної державної адміністрації Роман Кураш, отець доктор Дмитро Блажейовський, директор Державного архіву Львівської області В'ячеслав Куцинда, представники громадськості та ЗМІ.

Після офіційного відкриття відвідувачі були запрошені на перегляд наукового-документального фільму "Наша державність" про діяльність митрополита Андрея Шептицького та його внесок у розбудову української державницької думки ХХ століття. Присутні мали змогу відчутти атмосферу того складного періоду в історії України, на роки якого припала діяльність митрополита.

Це – друга виставка, організована Центральним державним історичним архівом України у Львові за останні 19 років, яка присвячена митрополиту Шептицькому. На ній представлено 210 документів та унікальних фотографій, переважна більшість яких експонувалася вперше. Однак це лише невелика частина документальних скарбів, що зберігаються у ЦДАЛ. Лише особовий фонд митрополита налічує понад 1200 справ. Крім того, документи, які відображають багатогранну діяльність митрополита Шептицького зберігаються в інших фондах архіву. Для експозиції виставки також надали матеріали Державні архіву Львівської та Івано-Франківської областей. Основна мета виставки – більш повно висвітлити основні віхи життя глави Української греко-католицької церкви. Експозиція побудована за хронологічно-тематичним принципом і поділяється на 5 тематичних розділів.

Перший розділ виставки розповідає про історію роду Шептицьких, родинне життя митрополита та його покликання. Це – герби Києво-Галицьких митрополитів Атаназія і Лева Шептицьких (кінця ХVІІІ ст.), апостольський лист папи Бенедикта ХІV Києво-Галицькому митрополиту Атаназію Шептицькому, фото родини графа Івана та графині Софії з роду Фредрів-Шептицьких (1887 р.) з родинного фонду Марії

* *Смольський Ігор Романович* – начальник відділу використання інформації документів Центрального державного історичного архіву, м. Львів.

1893 р., Добромиль.
 Андрей (Шептицький) – монах
 Добромильського монастиря ЧСВВ.
 Центральний державний історичний
 архів, м. Львів, ф. 764
 (колекція фотографій).

Шептицької у Варшаві, метрика хрещення Романа-Марія-Александра Шептицького 1865 р., заяви Андрея Шептицького до протоігуменату ЧСВВ про своє бажання вступити до Василянського монастиря та про складення монашої професії (1892 р.) та інші.

Рід Шептицьких є одним з найдавніших українських боярських родів, грамоту на право земельного володіння якому у 1284 р. надав галицько-волинський князь Лев Данилович. З кінця XVII і майже все XVIII ст. з роду Шептицьких вийшла плеяда найвищих церковних ієрархів української греко-католицької та польської римо-католицької Церков. Серед них: Варлаам Шептицький, Атаназій і Лев Шептицькі, львівські єпископи, згодом – Києво-Галицькі митрополити. Мати митрополита Андрея, Софія, була донькою видатного польського письменника Олександра Фредро. Найстарший син, майбутній митрополит Андрей, при хрещенні отримав імена Роман, Марія, Олександр, він народився 29 липня 1865 р. у с. Прилбичах на Яворівщині. Початкову та середню освіту здобув удома та в гімназії св. Анни у Кракові. Після закінчення гімназії деякий час перебував на військовій службі та через хворобу змушений був її залишити. Навчався на юридичному факультеті Краківського та Вроцлавського університетів. У 1888 р. здобув науковий ступінь доктора права. Цього ж року вступив до монастиря оо. Василян у Добромилі. В чернецтві прийняв ім'я Андрей. У 1892 р. отримав священничі свячення у Перемишлі, згодом став магістром новиків (кандидатів до монастиря) у Добромилі (1892–1896 рр.), а з 1896 р. – ігумен монастиря св. Онуфрія у Львові.

1887 р., Краків. Родина графа Івана та графині Софії
з роду Фредрів Шептицьких.
Фото з родинного фонду Марії Шептицької у Варшаві.

Другий розділ виставки присвячений діяльності митрополита Андрея Шептицького у період 1900–1918 рр. До нього увійшли: грамота Перемиського єпископа Константина Чеховича про призначення Андрея Шептицького на Станіславівський престіл, фотографія собору Воскресіння Христового у Станіславові початку ХХ ст. з фондів Державного архіву Івано-Франківської області, номінація отця Андрея Шептицького єпископом у Станіславові у 1899 р. та номінація єпископа Андрея Шептицького архієпископом Львівським, митрополитом Галицьким у 1900 р., колективне вітання товариств і організацій з нагоди повернення митрополита Андрея із заслання в Росію та інші документи, які ілюструють морально-пастирську працю митрополита, його діяльність у розбудові греко-католицької церкви у 1900–1918 рр., величезний авторитет серед української інтелегенції. У 1899 р. імператор Франц-Йосиф I іменував А. Шептицького Станіславівським єпископом, а папа Лев XIII затвердив це рішення (хіротонія відбулася 17 вересня 1899 р.). Після смерті митрополита Юліана Сас-Куїловського А. Шептицький 17 грудня 1900 р. був номінований Галицьким митрополитом. Інtronізація відбулася 17 січня 1901 р. у соборі св. Юра у Львові. Шептицький створив апостольський вікаріат для вірних греко-католицької Церкви у Боснії, а в 1908 р. направив туди для місійної діяльності монахів-студитів. У 1910 р. митрополит брав участь у євхаристійному конгресі в Монреалі. А. Шептицький був ініціатором унійних Велеградських

конгресів (1907–1928 рр.), у Бельгії створив східну гілку ордену бенедиктинців. У 1901 р. заснував монастир Студійського Уставу, ігуменом якого був його рідний брат Казимир-Климентій. У 1913 р. запросив до Галичини чин Редемптористів (ЧНІ), які прийняли східний обряд. Опікувався жіночими згромадженнями: СНДМ, Пресвятої Родина, Студиток, Милосердя, свщм. Йосафата. Скликав Синоди та Собори УГКЦ (1905 р., 1940–1944 рр.). У вересні 1914 р., після захоплення Львова російськими військами, царський уряд ув'язнив та відправив митрополита на заслання до Суздальського Спасо-Євфиміївського монастиря, де він перебував до 1917 р.

Третій і четвертий розділи виставки висвітлюють міжвоєнний період діяльності Андрея Шептицького. Тут представлено матеріали, що стосуються церковної, суспільно-політичної, культурної і харитативної діяльності митрополита у 1918–1939 рр. З його ініціативи було засновано Львівську греко-католицьку богословську академію (1928 р., ректор о. Йосиф Сліпий), Богословське наукове товариство (1923 р.), Український католицький інститут церковного з'єднання ім. Йосифа-Веніаміна Рутського (1939 р.). Шептицький відстоював необхідність створення українського університету у Львові, підтримував приватні народні школи ім. Б. Грінченка, князя Данила, єдину міську українську школу ім. М. Шашкевича, товариства “Просвіта”, “Рідна Школа”, Наукове Товариство ім. Шевченка, читальні, школи для ремісничої і гімназійної молоді, організації “Пласт”, “Луг”, “Сокіл-Батько”, “Українська Молодь Христові”, сприяв видавництву журналів для молоді “Наш Приятель”, “Поступ”, “Українське Юнацтво”. В його особі знайшли надійного покровителя і мецената молоді художники, музиканти. Дбаючи про фізичне здоров'я свого народу, відкриває Народну Лічницю (1903 р.), Порадню для матерів, дитячі садочки, сиротинці. Окреме місце на виставці, займають зворушливі листи і малюнки дітей-сиріт до митрополита Андрея, написані у 1924–1936 рр.

П'ятий розділ виставки присвячений останнім рокам життя митрополита. Унікальні фото та документи цього періоду показують трагічність ситуації, у якій опинився митрополит Андрей Шептицький та очолювана ним греко-католицька церква на Західній Україні. Передбачаючи наростання репресій проти УГКЦ, митрополит таємно 22 грудня 1939 р. висвятив на єпископа з правом успадкування о. Йосифа Сліпого. У жовтні 1939 р. призначив Екзархів для вірних візантійського обряду, що проживали на території Радянського Союзу: єпископа Николая Чарнецького для Волині та Полісся, о. Климентія Шептицького для Росії та Сибіру та ін. Під час Другої світової війни митрополит Шептицький ставив питання про об'єднання всіх християн України навколо Київського Патріархату у єдності з Римським престолом, але не знайшов

розуміння з боку окремих ієрархів Церкви та української інтелігенції. 30 червня 1941 р. митрополит благословляє проголошення відновлення Української Держави.

Ніхто з єпископів в усій Європі не виступав так відкрито й беззастережно проти нацизму та фашизму. Засуджуючи переслідування євреїв нацистським режимом, звернувся з протестом до Гімmlера проти нищення єврейського населення у Галичині. За згодою Шептицького значна кількість євреїв переховувалася у монастирях та митрополичій резиденції у Львові. Увагу відвідувачів виставки привернули опубліковані у 1942 р. пастирські послання “Не убий” й “Про милосердя”, у яких митрополит закликав до примирення політичних сил українського суспільства та засуджував політичні вбивства. Митрополит Андрей Шептицький помер 1 листопада 1944 р. у Львові.

Крім документів і фотографій, на виставці були представлені праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, збірники документів, присвячені митрополиту А. Шептицькому. Серед них: український переклад спогадів К. Левіна “Мандрівка крізь ілюзії”, багатотомне видання “Пастирські послання” митрополита А. Шептицького, збірники документів ЦДІАЛ – “Церква і церковна єдність”, “Церква і суспільне питання”, “Митрополит Шептицький і греко-католики в Росії”.

Відкриття виставки висвітлювалося багатьма українськими і зарубіжними ЗМІ, зокрема журналістами телеканалів “Новий”, “Інтер”, “1+1”, “24” було знято низку телерепортажів за матеріалами виставки.